

ISSN 2450-6486

www.ehs.eeipsy.org

DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2021.1.08>

УДК 378.011.3-51(045)

Наталія ГАВРИШ,
Олена БРЕЖНЄВА

Соціально-психологічний портрет сучасного дошкільника: засоби конструювання

NATALIA HAVRYSH, OLENA BREZHNIIEVA. **Social and psychological portrait of the modern preschooler: construction' tools.** The article is devoted to the carried out on the basis of several pedagogical universities analysis of the research on students' studying in the form of the research task of priorities and preferences of modern senior preschoolers and comparison of received results with appropriate characteristics of preschoolers of the second half of last century. The results of interviewing of modern children are compared with the social and psychological characteristic of the six-year-old boy – the literary character of V. Dragunskiy who lived more than 60 years ago. Students have found similarity and differences in such aspects as: an attitudes to the close people, to estimation of himself by others; favourite kinds of activity, attitude to the nature, tastes preferences, favourite entertainments and so on. The realization of such research task by students revealed his positive influence

on formation of the valuable attitude to the children and childhood, future profession motivation among students.

Keywords: *children's picture of the world, social and psychological personality portrait, valuable and semantic field of modern preschoolers/future teachers, research procedures.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зростання числа педагогічних інновацій у сучасній теорії та практиці дошкільної освіти, що спричиняють її модернізацію й оновлення, має об'єктивні корені, оскільки у наш стрімко плинний час ситуація змінюється настільки швидко і кардинально, що педагогічні реалії нерідко за ними не поспівають, створюючи протиріччя між бажаною якістю освітніх послуг і реальними результатами. З одного боку, проблема виявляється у невідповідності окремих новітніх технологій критеріям якості: катастрофічно мало часу для ретельної експертної перевірки результатів впровадження нових підходів, технологій. З іншого боку, проблема – у відсутності системних досліджень зі створення соціально-психологічного портрету сучасного дошкільника, тож пошук способів оптимізації навчально-виховного процесу відбувається майже всліпу – практикуючому педагогу складно систематизувати й узагальнити свої враження, уявлення стосовно того, що собою являє сучасна дитина. Ще складніше – майбутнім педагогам. Адже в більшості підручників і посібників, за якими вони навчаються, містяться характеристики дітей минулого часу, що породжує помилкові очікування й неготовність діяти в реальних умовах взаємодії з сучасними малюками. Ці два названі аспекти частково пояснюють, у чому полягає причина малоефективності традиційних інструментів впливу на формування дитячої картини світу в сучасному освітньому процесі, а від того й одна з причин гальмування реформаційних процесів у системі дошкільної освіти в цілому. Слід визнати, що рівень інноваційної культури значного числа сучасних педагогів не відповідає вимогам нашого стрімкого часу. Певною мірою це можна віднести за рахунок недоліків у роботі вищої школи, яку важко назвати гнучкою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичним підґрунтям дослідження, матеріали і результати якого подано в цій статті, слугували три основні групи праць. Передусім ті, що стосуються вивчення дитячої картини світу, адже ще великий К. Д. Ушинський близько двохсот років тому наголошував, що

перш, ніж виховувати людину, треба якомога глибше і краще пізнати її [10]. Тож, для нас особливий інтерес становили наукові праці, присвячені вивченню особливостей дитячої картини світу як елементу субкультури дітей, зокрема, філософські праці М. Бахтіна, І. Кона, Д. Фельдштейна; роботи психологів (В. Абраменкова, Л. Виготський, В. Кудрявцев, В. Мухіна, Т. Піроженко); педагогів (Т. Бабушкіна, Г. Бревде, Л. Варяниця, Н. Іванова, І. Кіндрат, О. Макарова, В. Сухомлинський, Д. Уолтерс, В. Харченко, С. Цейтлін), соціальних педагогів (Н. Іванова, Н. Голованова, С. Курінна, О. Малахова, А. Мудрік, М. Осоріна, І. Рогальська). Науковці розглядають дитячу субкультуру, з одного боку, як джерело розвитку світу дитинства, адже саме в ній дитина відкриває і виявляє свою сутність, створює свій особливий світ. З іншого боку, дитяча субкультура відображає цінності, способи діяльності, форми взаємодії та спілкування дітей, характерні для кожного етапу в історії суспільства, є певною мірою тим лакмусом, що виявляє рівень його соціально-психологічного благополуччя [3; 4; 6; 11]. До іншої групи теоретичних розвідок, що слугували нам основою в організації дослідження, відносимо праці психолінгвістів, лінгводидактів, що характеризують стан мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, дає змогу оцінити реальні можливості дошкільників застосовувати мовлення як засіб відображення картину світу (А. Богущ, Д. Ельконін, О. Гвоздев, Л. Калмикова, Г. Лопатіна, О. Лурія, Н. Харченко, Т. Ушакова, О. Ушакова, Ф. Сохін та інші). Сутолосною нашої власній науковій позиції є думка стосовно того, що система світобачення, яка поєднує в собі сукупність уявлень, смислових відношень з різних сторін взаємодії дитини зі світом, передусім відбивається в мовленні: у висловлюваннях, діалогах, запитаннях, дитячому філософствуванні, словотворчості, іграх [3; 4; 5; 7; 9]. І нарешті третя група теоретичних досліджень охоплює низку наукових праць з проблем професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, О. Богініч, З. Борисова, Е. Карпова, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Половіна, Л. Петухова, О. Сущенко, Г. Тарасенко та ін.), автори яких справедливо нарікають, що зміст, форми та методи цієї підготовки значно відстають від реалій сучасного дошкільного закладу. Науковці переконливо доводять: сучасному педагогу замало професійних знань. Потрібна вмотивованість на високі результати в забезпеченні якості освіти, здатність відчувати дітей серцем, а не лише керувати їхніми діями [1; 2; 7; 8]. Проте досить поширеною у системі

університетського навчання залишається орієнтація на засвоєння і репродукування студентами сухого підручникового знання без розвитку здатності до критичного мислення і рефлексування.

Саме ці висновки надихнули нас здійснити спробу використати потужний потенціал науково-дослідної роботи студентів декількох педагогічних університетів для заповнення проріхи у знанні про узагальнений соціально-психологічний портрет сучасного дошкільника.

Ми передбачили, що виконання такого завдання буде мати подвійну користь: участь студентів у дослідженні дасть змогу їм наблизитися до особистості тих, з ким їм належить зовсім скоро працювати, тобто, виконання завдання має “осердечити” [2] результат професійної підготовки майбутніх педагогів. З іншого боку, одержані результати хоч і локального, але дослідження дадуть цікавий для сучасної науки про дитинство матеріал для складання соціально-психологічного портрету сучасного дошкільника.

Таким чином, **мета статті** полягає у представленні матеріалів і результатів локального дослідження з вивчення життєвих переваг і виборів як складника картини світу шестирічних дітей, здійсненого в межах проектної діяльності, присвяченій родині і родинним стосункам дітей.

Цей проект реалізувався викладачами і студентами декількох університетів: кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету (в особах викладачів О. Брежневої та В. Яйленко) – на базі дошкільних закладів сучасного промислового міста, яким є Маріуполь; кафедри психології та педагогіки дошкільної освіти Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (в особі професора Н. Гавриш) – базою виступили декілька дошкільних закладів Києва; кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (в особі доцента М. Єпіхіної) – на базі сільських дошкільних закладів Луганської області; кафедри дошкільної освіти Донбаського державного педагогічного університету (в особі викладача О. Міхєєвої) – дослідження проводилося в дошкільних закладах маленького провінційного міста, яким є Слов’янськ. У дослідженні взяли участь студенти старших курсів у кількості 94 осіб, які провели обстеження 168 старших дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. В якості методів дослідження були використані: опитування, індивідуальні бесіди,

аналіз фактичних даних, систематизація відповідей, аналіз есе-резюме за підсумками обстеження, методи статистичної обробки результатів дослідження; вивчення та аналіз результатів дитячої діяльності. Накопичення фактичного матеріалу здійснювалося прийомами спостереження, опитування, співбесіди у рамках педагогічного експерименту.

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження забезпечувалася застосуванням методики дослідження, що відповідала поставленій меті та завданням дослідження: логічною послідовністю дослідницьких процедур і прийомів, їх взаємозв'язком; результатами дослідно-експериментальної роботи. Дослідження мало локальний характер і здійснювалось у три етапи.

На першому, підготовчому, етапі, проводилась пропедевтична робота із студентами дошкільного фаху, вивчались інтереси майбутніх педагогів, їм було запропоновано визначити власні вибори і переваги. Кожний учасник експерименту на аркуші паперу мав скласти перелік уподобань за принципом "що люблю" і "що не люблю" без обмеження галузі бажаного. По завершенню роботи, студенти об'єднувалися у мікрогрупи, обмінювалися власними відповідями і систематизували їх по групах. За результатами систематизації студентам запропоновано написати есе, як варіант узагальнення і самовизначення у власних уподобаннях.

Другий етап дослідження мав на меті вивчення уподобань, переваг у виборі видів діяльності, інтересів, нахилів тощо дітей старшого дошкільного віку. Студентам було запропоновано попередньо прочитати дітям оповідання В. Драгунського "Що я люблю і що я не люблю" (книга "Денисчині розповіді"), а потім провести з дітьми в індивідуальному форматі бесіди і визначити переваги у виборі улюблених і не улюблених занять сучасних дітей старшого дошкільного віку. Суть завдання полягала у порівнянні уподобань дітей - представників різних поколінь дошкільників: покоління 60-70 років ХХ століття і покоління дошкільників другого десятиліття ХХІ століття. До того ж завданням дослідження передбачалося досягти позитивних змін у свідомості студентів щодо цілісного образу дитини, яка має творчий потенціал для самовизначення і саморозвитку; розширення уявлень студентів про феномен дитинства; визначення ціннісно-сміслового поля сучасних дошкільників і майбутніх педагогів.

На третьому етапі відбувалась статистична обробка результатів проведеного дослідження, окремі результати якого представимо

в цій статті. Звернемося до їх аналізу. Студенти систематизували власні уподобання, визначивши п'ять ключових груп переваг. У категорії «люблю» було виділено: розваги; кіно; відносини в сім'ї; книги; одяг; спорт; гаджети і пристрої; зображувальна діяльність; свята; їжа; тварини. З наведеного переліку видно, що деякі групи можна укрупнити за спільними смисловими ознаками: розваги, захоплення, їжа, стосунки, ІКТ. Якісний аналіз індивідуальних виборів студентів дає підстави для висновків. В колі цінностей студентів першу позицію посідають гаджети (свій телефон, грати в ігри в телефоні, свій ноутбук, фотографуватися в телефоні, коли зарядка в телефоні повна та інші) 92-100% виборів. Причому зниження відсотка характерно для студентів сільськогосподарських районів Луганської області, максимальні показники – еднають студентів міст. На другому місці – соціальні стосунки з однолітками, стосунки в сім'ї (72% виборів), причому відмінностей між студентами різних університетів не виявлено. Так, Анастасія Ш. позначила у переліку “люблю”: “люблю, коли батьки разом; проводити час із братом; коли мене хвалять, бути потрібною близьким людям”. В інших відповідях: “люблю розмовляти з мамою “по душам”; “вечеряти всією сім'єю”; “зустрічатися з подругами на вихідні, посидіти десь у кафешці”. На третьому місці за ступенем значущості – розваги (кіно, танці, читання, відпочинок на природі) і спорт (походи, екскурсії) – 66%. Окремий контент утворює музика, як улюблене заняття (класична музика, опера, скрипка, грати на гітарі, саксофон, співати) – 68%. Більше виборів за напрямом “музика” зроблено студентами великих міст.

У категорії “не люблю” рейтинг виборів розподілився таким чином: відносини в сім'ї (сваритися з батьками; коли мама переживає із-за мене; коли батьки сваряться між собою тощо); одяг (не люблю шапки, капронові панчохи, комбінезони тощо); спорт (не люблю бігати, багато ходити, відвідувати спорт зал); стан гаджетів (коли поганий зв'язок, коли зарядка на телефоні закінчилася, коли не цікаві ігри); ставлення до розваг (не люблю відвідувати клуби, грати в боулінг, святкувати вдома, святкувати на одинці, приймати гостей); переваги в їжі (не люблю: варену моркву, печінку, борщ, пінку на молоці та ін.). З проведеного дослідження можна зробити загальний висновок, що студенти, які брали участь у дослідженні, мають багато спільного у смакових перевагах, улюблених і не улюблених заняттях, ціннісних пріоритетах. Вони відзначають, що проводять багато часу у спільній взаємодії, що позначається на формуванні їхніх уподобань.

У цій статті ми не мали на меті деталізувати отримані результати за самодослідженням, проведеним майбутніми педагогами. Вони заслуговують на більш глибокий аналіз і знайдуть відображення в інших статтях. Щодо науково-дослідного завдання з обстеження життєвих переваг дошкільників, зазначимо, що більшість студентів поставилась до нього зацікавлено і відповідально. Виконання завдання відбувалося в межах педагогічної практики і супроводжувалося консультативною допомогою викладачів.

Другий етап експерименту спрямовувався на вивчення дитячих уподобань за критеріями “люблю”, “не люблю”. Крім відповідей дітей під час інтерв'ювання, ми скористалися їх напрацюваннями і записаними за ними думками, висловленими при складанні саморобних книжок у вигляді будиночків, де діти в малюнках, символічних позначках відзначали, що, на їхню думку, є найважливішим для їх родини, мрії близьких, сімейні традиції тощо.

Проаналізуємо результати інтерв'ювання шестирічок у зіставленні з виборами літературного героя Дениски Корабляова за такими аспектами: патріотичні налаштування; ставлення до близьких і рідних людей; ставлення до оцінювання себе іншими людьми; улюблені види діяльності; ставлення до природи; улюблені розваги; смакові переваги тощо.

Зіставлення виборів і життєвих переваг засвідчує наявність багатьох спільних моментів, які збереглися, хоча їх (уподобання сучасних дітей і героїв оповідань В. Драгунського) роз'єднує більш ніж півстоліття. Для дітей дошкільного віку в різні часи особливе значення має найближче оточення – родина, стосунки з батьками, відчуття сімейного тепла, ніжності, затишку. Для Дениски це висловлюється в емоційному переживанні близькості й родинності: “Люблю лежати і розгойдуватися на татовому коліні; люблю дихати носом мамі у вушко”. Наповненістю любов'ю до найрідніших дихають не лише слова, обійми (“люблю в неділю зранку лежати з татом в ліжку і мріяти вголос...”), а й вираження емоцій і почуттів у рухах: “Я скачу і радію, що ти мій тато”. Сучасні діти не менше потребують родинного тепла і любові. Про це говорять відповіді: “Я люблю свою сім'ю; люблю, коли мама посміхається; люблю грати з батьками; люблю, коли ми разом з батьками; люблю тата і маму”. Для дітей надзвичайно важливим є не просто наявність батьків, а їх позитивний настрій, задоволеність, мир і злагода між близькими. Сучасні шестирічки болісно переживають порушення миру і

спокою, негативні стосунки між батьками, що, на жаль, є доволі частим явищем у сучасному суспільстві. Відзначимо, що відповіді, малюнки дітей доводять, що багатьом з них не вистачає словесної ніжності, інших емоційних і тілесних способів її висловлення. Емоційно недокохані в родині сучасні дошкільнята стали дещо більш закритими, стриманими, але від того не менш вразливими. Фізичні та емоційні прояви ніжності серед них скоріше виняток, ніж правило.

У зіставленні дитячих висловлювань ми звернули увагу на спільне у ставленні шестирічок до ситуації успіху. Сучасні шестирічки, так само, як і Дениска, прагнуть бути переможцями, прагнуть визнання їх успіхів від рідних і близьких, від ровесників: “Я люблю грати..., але щоб обов’язково перемагати. Якщо не перемагати, тоді не треба” – у Дениски; “Люблю, коли мама хвалить; люблю, коли оцінки гарні в зошиті; люблю, коли мене люблять...” - висловлювання сучасних дітей. Шестирічки зазвичай позитивно оцінюють себе, свої досягнення, хоч багато хто з них готовий об’єктивно визнати власні помилки, проте намагаються уникнути ситуацій, у яких вони могли б бути не на висоті. Втім, на відміну від героя оповідань Віктора Драгунського, сучасні діти нерідко виявляють занижену самооцінку, переживають невпевненість у собі, своїх силах, відмовляються від складних завдань саме тому, що є можливість помилитися (А. Сіренко). На нашу думку, частково це можна пояснити загостренням протягом останніх десятиліть дитячо-батьківських стосунків.

Водночас студенти відзначали відмінності у виборах дітей радянського періоду і сучасних дошкільників. Хоч, як і їхні ровесники минулого століття сучасні діти – любителі ігор та іграшок, але, на відміну, від шахів, шашок, доміно, численних настільно-друкованих ігор, іграшок, навколо яких розгорталися ігрові сюжети навіть не одного дня, лівова доля іграшок сучасних дітей репрезентує героїв нав’язаних кіноіндустрією незрозумілих монстрів, жахливих й уродливих створінь, з якими складно розгорнути змістовний ігровий сюжет. По-друге, сучасні дошкільники виявляють залежність від нових технологій. Більшість старших дошкільників (145 осіб) надають перевагу комп’ютерним іграм (люблю грати в комп’ютер; телефон, планшет, і не люблю, коли батьки забороняють гратися в комп’ютерні ігри).

Сучасні діти, як діти XX століття, також цікавляться іграми, виявляють активність у спілкуванні з однолітками, цінують увагу

і любов батьків. Не люблять, коли сваряться батьки, різноманітні конфлікти. Люблять читати вірші, брати участь у конкурсах і розвагах, відчувати увагу до себе з боку дорослих та ін. Деталізація дитячих відповідей дозволила студентам визначити спільні і відмінні характеристики дітей різних епох. Наприклад, студенти відзначають, що сучасні діти не дуже змінилися порівняно із Денискою – героєм оповідання В. Драгунського. Дошкільники, як і раніше надають перевагу дитячим іграм, перегляду цікавих передач, фільмів. Якщо Дениска дивився фільми по телевізору, то у сучасних дітей є вибір: комп'ютер, планшет. Інтерес до кіно залишається спільним, змінилися лише способи отримання цікавого кіно. Змінилися образи героїв, яких діти наслідують. У 70-80 роках ХХ століття героями слугували кавалеристи, солдати, мужні герої-революціонери, а сьогодні це – Спайдермен, Шрек та інші мультяшні персонажі. Цікавою особливістю, що висвітлюється у зіставленні дітей різних епох, є смакові уподобання. В середині минулого століття "смаколиків", тобто тієї продукції, що була б незвичною, якоюсь святковою, особливою було не так-то і багато. Шпроти, газована вода з колючими бульбашками та ще декілька делікатесів були ознакою свята і тому надзвичайно цінувалися серед дітей, хто знав про них. Та і значення цьому аспекту життя в той час надавали не дуже багато. На відміну від сучасних дітей, які зростають в оточенні дорослих, орієнтованих на «високі» гастрономічні задоволення, часто бувають з ними в різноманітних кафе і ресторанах, знаються на різних "модних" стравах... На жаль, така увага до гастрономічних радощів перебиває і гасить для багатьох з дітей і дорослих духовні потреби.

Як і їхні ровесники минулого століття, сучасні шестирічки виявляють широкі пізнавальні інтереси в різних аспектах життя: участь у святкових заходах, спільні ігри з ровесниками, подорожі з батьками, змагання, спостереження за явищами природи.... Сучасні шестирічки так само люблять саме життя в усіх його проявах, зокрема, "рожевий колір; зиму; коли яскраве сонце прямо в очі; коли іде дощ, краплі ловити і калюжі...".

Отже, резюмуючи зроблені студентами висновки, висловимо їхню спільну думку про те, що діти змінюються у відповідності зі змінами, які відбуваються у суспільстві, епосі, що змінюється завдяки цивілізаційним процесам.

Висновки. Вивчення і аналіз уподобань студентів на основі опитування і написання есе дають підстави для зроблених ними

висновків, з якими складно не погодитися: у кожному історичному періоді діти отримують можливості для саморозвитку і змін, можуть змінюватись їхні переваги, уподобання, але тяжіння до гри, допитливість, активність пізнання, доброзичливість, позитивність, енергійність – це риси приманні дітям всіх епох. У сучасній дитині закладена діяльна натура, але чи виявиться вона в подальшому житті - буде залежати від умов виховання і навчання. Зауважимо, що аналіз есе студентів за результатами опитування дітей та вивчення продуктів їхньої художньої діяльності переконливо довів позитивні зміни, що відбулися у ставленні майбутніх педагогів до обраної професії, образу дитини-дошкільника, вмотивуванні на майбутню професійну діяльність.

В нашому експерименті було встановлено, що в кожен історичний період особливим чином перетинаються площини життєдіяльності світу дитинства і світу дорослих. Особливим чином це простежується у зіставленні результатів опитування дітей, які проживають у різних соціальних умовах. Вони будуть представлені в наступних публікаціях, адже, проблема дитячого світобачення сучасної дитини залишається предметом активного наукового інтересу і практичних розвідок.

References:

1. Богиніч О. Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти. – Педагогічне видання / е-журнал “Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку” / Архів номерів / Випуск №1 [2008]. – Режим доступу: http://intellect_invest.org.ua/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9/
2. Гавриш Н. Осердечення змісту професійної підготовки як чинник особистісно-професійного зростання майбутніх педагогів дошкільної освіти / Н. Гавриш, Х. Барна, О. Половіна // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV (45), Budapest, Issue: 93, 2016 www.seanewdim.com – С.42 – 46.
3. Гавриш Н. В. Відбиття в мовленні дошкільників особливостей світорозуміння / Н. Гавриш // Дошкільна освіта. – 2010. – № 2. – С. 42–47.
4. Гавриш Н.В. Філософія для дітей мовою серця: методичний посібник / Н. Гавриш, О. Літнік. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2013. – 168 с.
5. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А. М. Богущ, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. П. Печенко; За заг. ред. Н. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368с.

6. Кіндрат І.Р. Формування дитячої картини світу в інтегрованому просторі дошкільного закладу. Дис... к.п.н. зі спеціальності 13.00.06 – управління навчальними закладами / І. Р. Кіндрат. – Луганськ, 2013. – 218с.
7. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г. В. Бельська, О. Л. Богініч, З. Н. Борисова та ін. ; за заг. ред. І. І. Загарницької. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
8. Тарасенко Г.С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації наступності дошкільної і початкової освіти (контекст пошуку оновлення методологічних та методичних засад) / Г.С.Тарасенко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД» 2015. – 466 с. – С.9–14.
9. Тоцька Т. П. Філософія для дітей та дорослих за літературними творами В. Сухомлинського / Т. П. Тоцька. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с.
10. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. Т.2. Проблеми російської школи / Склад і підг. Е. Д. Дніпров. – К.: Рад. шк., 1983. – 360 с.
11. Формуємо у дошкільників цілісне світобачення. Навчально-методичний посібник / Авт. кол-в: Кононко О.Л., Луценко В.О., Нечай С.П., Плохій З. П., Сидельникова О.Д., Старченко В.А., Терещенко О.П., Шелестова Л.В., Якименко Л.Ю. – К. : «Імекс-ЛТД». – 260 с.

Transliteration of References:

1. Bohinich O.L.(2008). Shliakhy vdoskonalennia systemy pidhotovky fakhivtsiv doshkilnoi osvity. Pedahohichne vydannia / e-zhurnal "Pedahohichna nauka: istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku" / Arkhiv nomeriv / Vypusk № 1 [2008]. – Rezhym dostupu: http://intellect_invest.org.ua/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9/
2. Havrysh N. (2016). Oserdechennia zmistu profesiinoi pidhotovky yak chynnyk osobystisno-profesiinoho zrostantia maibutnikh pedahohiv doshkilnoi osvity / N. Havrysh, Kh. Barna, O. Polovina // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV (45), Budapest, Issue: 93, 2016 www.seanewdim.com. S. 42–46.
3. Havrysh N.V. (2010). Vidbytta v movlenni doshkilnykiv osoblyvostei svitorozuminnia. Doshkilna osvita. 2010. № 2. S. 42–47.
4. Havrysh N.V. (2013). Filosofiia dlia ditei movoiu sertsia: metodychnyi posibnyk / N. Havrysh, O. Linnik. K.: Vydavnychiy dim "Slovo". 168 s.
5. Dity i sotsium: Osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku: Monohrafiia / A. M. Bohush, L. O. Varyanytsia, N. V. Havrysh, S. M. Kurinna, I. P. Pechenko; Za zah. red. N. Havrysh. – Luhansk : Alma-mater,

2006. 368 s.
6. Kindrat I.R. (2013). Formuvannia dytiachoi kartyny svitu v integrovanomu prostori doshkilnogo zakladu. Dys... k.p.n. zi spetsialnosti 13.00.06 – Upravlinnia navchalnymy zakladamy. Luhansk. 218 s.
 7. Pidhotovka vykhovatelya do rozvytku osobystosti dytyny v doshkilnomu vitsi : monohrafiia / H. V. Bielenka, O. L. Bohinich, Z. N. Borysova ta in. ; za zah. red. I. I. Zaharnytskoi. K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2009. 310 s.
 8. Tarasenko H.S. (2015). Pidhotovka maibutniikh pedahohiv do realizatsii nastupnosti doshkilnoi i pochatkovoi osvity (kontekst poshuku onovlennia metodolohichnykh ta metodychnykh zasad) / H. S.Tarasenko // Aktualni problemy formuvannia tvorchoi osobystosti pedahoha v konteksti nastupnosti doshkilnoi ta pochatkovoi osvity : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii / za red. H. S. Tarasenko ; Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, Instytut pedahohiky, psykholohii i mystetstv. Vinnytsia: TOV «Nilan – LTD». 466 s. S.9 –14.
 9. Totska T.P. (2010). Filosofiia dlia ditei ta doroslykh za literaturnymy tvoramy V. Sukhomlynskoho. K. : Shkilnyi svit. 128 s.
 10. Ushynskyi K.D. (1983). Vybrani pedahohichni tvory: U dvokh tomakh. T.2. Problemy rosiiskoi shkoly / Sklav i pidh. E. D. Dnieprov. K.: Rad. Shk.360 s.
 11. Formuiemo u doshkilnykiv tsilisne svitobachennia. Navchalno-metodychni posibnyk / Avt. kol-v: Kononko O. L., Lutsenko V.O., Nechai S. P., Plokhii Z. P., Sydelnykova O. D., Starchenko V. A., Tereshchenko O. P., Shelestova L. V., Yakymenko L. Yu. K.: «Imeks-LTD». 260 s.

Authors

Natalya (Vasylivna) Havrysh
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Leading Researcher of the Laboratory of Preschool
Education and Education of the Institute of Problems of
Education of NAPS Ukraine
Kyiv, Ukraine
E-mail: n.rodinaga@ukr.net*

Olena (Gennadyivna) Brezhneva
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Preschool Education of Mariupol State
University.
Mariupol, Ukraine
E-mail: helen.brzhnva@gmail.com*

Abstracts

НАТАЛІЯ ГАВРИШ, ОЛЕНА БРЕЖНЄВА. Соціально-психологічний портрет сучасного дошкільника: засоби конструювання. *Стаття присвячена аналізу проведеного на базі декількох педагогічних університетів дослідження з вивчення студентами у формі науково-дослідного завдання пріоритетів й уподобань сучасних старших дошкільників та зіставлення одержаних результатів з відповідними характеристиками дошкільнят другої половини минулого століття. Розкрито особливості аналізу життєвих переваг за матеріалами інтерв'ювання сучасних дітей та зіставлено їх з соціально-психологічною характеристикою шестирічного хлопчика – літературного героя В. Драгунського, який жив понад 60 років тому. Студентами доведено наявність спільного і відмінного в таких аспектах: ставлення до близьких і рідних людей; ставлення до оцінювання себе іншими людьми; улюблені види діяльності; ставлення до природи; улюблені розваги; смакові переваги тощо.*

Ключові слова: *дитяча картина світу, соціально-психологічний портрет особистості, ціннісно-сміслові поле сучасних дошкільників/майбутніх педагогів, дослідницькі процедури.*

НАРАЛИЯ ГАВРИШ, ЕЛЕНА БРЕЖНЕВА. Социально-психологический портрет современного дошкольника: инструменты конструирования. *Статья посвящена анализу проведенного на базе нескольких педагогических университетов исследования по изучению студентами в форме научно-исследовательского задания пріоритетов и предпочтений современных старших дошкольников и сопоставления полученных результатов с соответствующими характеристиками дошкольников второй половины прошлого столетия. Сопоставлены результаты интервьюирования современных детей с социально-психологической характеристикой шестилетнего мальчика – литературного героя В. Драгунского, который жил более 60 лет назад. Студентами обнаружены сходство и отличия в таких аспектах, как: отношения к близким людям, к оцениванию себя другими; любимые виды деятельности, отношение к природе, вкусовые предпочтения, любимые развлечения и т.д. Выполнение студентами такого исследовательского задания выявило его позитивное влияние на формирование у студентов ценностного отношения к детям и детству, мотивированности на будущую профессию.*

Ключевые слова: детская картина мира, социально-психологический портрет личности, ценностно-смысловое поле современных дошкольников / будущих педагогов, исследовательские процедуры.

NATALIIA HAWRYSZ, OLENA BREŻNIEWA. **Spółeczno-psychologiczny portret współczesnego przedszkolaka: środki konstrukcyjne.** Artykuł poświęcony jest analizie badań przeprowadzonych na bazie kilku uczelni pedagogicznych dotyczących badania przez studentów w formie zadania naukowo-badawczego priorytetów i preferencji współczesnych starszych przedszkolaków oraz porównania wyników z odpowiednimi cechami przedszkolaków drugiej połowy zeszłego wieku. Opisano osobliwości analizy preferencji życiowych na podstawie materiałów z wywiadów współczesnych dzieci i porównano je z cechami społeczno-psychologicznymi sześciolatniego chłopca, bohatera literackiego W. Draguńskiego, który żył ponad 60 lat temu. Studenci udowodnili istnienie wspólnych i odmiennych cech w następujących aspektach: stosunek do bliskich i przyjaciół; stosunek do oceniania siebie przez innych ludzi; ulubione aktywności; stosunek do natury; ulubione zabawy; preferencje smakowe itp. **Słowa kluczowe:** dziecięcy obraz świata, społeczno-psychologiczny portret jednostki, wartościowo-znaczeniowe pole współczesnych przedszkolaków/przyszłych nauczycieli, procedury badawcze.